

Volebné právo osôb pozbavených spôsobilosti na právne úkony

Problematikou volebného práva sa najviac zaoberáme v čase pred voľbami alebo v priebehu ich konania. Z predchádzajúcej praxe môžeme potvrdiť, že najviac sa obmedzenie volebného práva dotýkalo osôb so zdravotným postihnutím, konkrétne s oslabenými mentálnymi schopnosťami.

Z prieskumu, ktorý sme na Úrade komisára pre osoby so zdravotným postihnutím zrealizovali na jeseň 2016 sme zistili, že k **30.06.2016** bol celkový počet ľudí, ktorí boli pozbavení spôsobilosti na právne v celom rozsahu **16816**. Je zarážajúce, že títo ľudia boli vyčlenení z volebného práva úplne automaticky (zo zákona o voľbách). Pritom žiadny súd v konaní spôsobilosti na právne úkony neskúmal schopnosť účastníka konania pochopiť význam volieb, nezisťoval názor, ktorý chce presadiť. . . napr. či každý jeden človek z toho počtu 16816 by chcel využiť svoje volebné právo. Schopnosť voliť sa v konaní o spôsobilosti na právne úkony neskúma, a to z jednoduchého dôvodu, súdy o volebnom práve nemôžu samostatne rozhodovať. Väčšina týchto osôb je schopná voliť, respektíve by bola schopná voliť, keby im to bolo umožnené.

Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý komplexne upravuje voľby do Národnej rady, voľby do Európskeho parlamentu, voľbu prezidenta, ľudové hlasovanie o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, voľby do orgánov územnej samosprávy a spôsob vykonania referenda vyhláseného podľa čl. 93 až čl. 99 Ústavy SR umožnil vykonávať volebné právo osobám s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony, avšak prevzal dovedy platnú právnu úpravu tak, že plošne zachoval vylúčenie volebného práva pre osoby s pozbavenou spôsobilosťou na právne úkony. Podľa § 4 písm. c) zákona bolo prekážkou práva voliť pozbavenie spôsobilosti na právne úkony. Tento zákon nadobudol účinnosť už v čase, keď Slovenská republika ratifikovala Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a jeho Opčný protokol.

V zmysle Dohovoru a jeho „Článku 29 – Účasť na politickom a verejnom živote“ v spojení s Článkom 5 ods. 1 a 2 a Článkom 12 ods.1 a 2 je akékoľvek obmedzenie volebného práva v rozpore s uvedenými článkami Dohovoru a tiež v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky a ďalšími medzinárodnými dohovormi. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) právo voliť nie je výsada, ktorá by patrila iba určitým privilegovaným skupinám. **Základným princípom demokratického štátu je volebné právo, ktoré je všeobecné, t.j. prislúcha každému bez rozdielu postavenia v spoločnosti.**

Dňa 22. marca 2017 vydal Ústavný súd SR nález sp. zn. PL.ÚS2/2016, ktorý bol dňa 31.05.2017 vyhlásený v Zbierke zákonov. Týmto dňom stratili účinnosť ustanovenia § 4 písm. b) a c) zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Odkazujúc na vyššie citovaný nález Ústavného súdu SR majú právo voliť vo voľbách do Národnej rady, voľbách do Európskeho parlamentu, voľbách prezidenta, v ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, vo voľbách do orgánov územnej samosprávy a v hlasovaní v referende vyhlásenom podľa čl. 93 až čl. 99 Ústavy SR tiež ľudia, ktorí sú **pozbavení spôsobilosti na právne úkony**.

Prijatím nálezom došlo k zásadnej zmene pri výkone volebného práva. Je potrebné, aby sa občan zaujímal, či je ako volič zapísaný v stálom zozname voličov. Tento zoznam zostavuje a vedie obec, v hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave a v meste Košice mestská časť (ďalej len „obec“). Do stáleho zoznamu zapisuje obec voličov, ktorí majú trvalý pobyt v obci. Volič môže byť zapísaný len v jednom stálom zozname. Podľa § 10 si môže v úradných hodinách obce volič overiť, či je zapísaný v stálom zozname, či údaje o ňom sú úplné a pravdivé a môže požadovať doplnenie údajov alebo vykonanie opráv. Obec je povinná žiadosti vyhovieť alebo do troch dní písomne oznámiť voličovi dôvody, pre ktoré žiadosti nemôže vyhovieť. Podľa odseku 2 tohto ustanovenia ak obec sama neodstráni chyby alebo nedostatky v stálom zozname, môže sa volič, ktorý je tým dotknutý, obrátiť na správny súd s návrhom na vydanie rozhodnutia o vykonaní opravy alebo o doplnení stáleho zoznamu. Na konanie sa vzťahujú ustanovenia osobitného predpisu. Na základe rozhodnutia správneho súdu vykonáva zmenu v stálom zozname obec. V deň konania volieb vykonáva zmenu v zozname voličov vo volebnom okrsku okrsková volebná komisia. Zoznam voličov odovzdá obec okrskovej volebnej komisii najneskôr hodinu pred začatím hlasovania.

Hlasovanie prebieha tak, že volič hlasuje v poradí, v akom sa dostavil do volebnej miestnosti. Volič hlasuje osobne. Zastúpenie nie je prípustné. Volič po príchode do volebnej miestnosti preukazuje svoju totožnosť občianskym preukazom alebo iným úradným dokladom, ktorý obsahuje podobizeň voliča a všetky údaje uvedené o ňom v zozname voličov, ak v osobitnej časti nie je ustanovené inak. Okrsková volebná komisia zakrúžkuje poradové číslo voliča v zozname voličov a vydá mu hlasovací lístok a obálku. Prevzatie hlasovacieho lístka a obálky potvrdí volič v zozname voličov vlastnoručným podpisom. Ak tak urobiť nemôže alebo ak prevzatie hlasovacieho lístka a obálky odmietne podpísať, predseda okrskovej volebnej komisie poznamená túto skutočnosť v zozname voličov. Ak ide o obvineného alebo odsúdeného, preukazuje sa jeho totožnosť preukazom odsúdeného, alebo preukazom obvineného, alebo svedectvom dvoch príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže prítomných v miestnosti ústavu, v ktorej sa má hlasovanie vykonať.

Po prevzatí hlasovacieho lístka a obálky vstupuje volič do osobitného priestoru na úpravu hlasovacích lístkov, v ktorom upravuje hlasovací lístok. Voličovi, ktorý nevstúpi do osobitného priestoru na úpravu hlasovacích lístkov, okrsková volebná komisia hlasovanie neumožní.

Volič hlasuje tak, že po opustení osobitného priestoru na úpravu hlasovacích lístkov vkladá obálku pred okrskovou volebnou komisiou do volebnej schránky. Volič, ktorý nemôže sám upraviť hlasovací lístok pre zdravotné postihnutie alebo preto, že nemôže čítať alebo písať a oznámi pred hlasovaním túto skutočnosť okrskovej volebnej komisii, má právo vziať so sebou do osobitného priestoru na úpravu hlasovacích lístkov inú

osobu spôsobilú upraviť hlasovací lístok podľa jeho pokynov a zákona a vložiť do obálky. Takouto osobou nemôže byť člen okrskovej volebnej komisie.

Zo závažných, najmä zdravotných dôvodov, môže volič požiadať sám alebo prostredníctvom inej osoby obec a v deň konania volieb okrskovú volebnú komisiu o hlasovanie mimo volebnej miestnosti, a to len v územnom obvode volebného okrsku, pre ktorý bola okrsková volebná komisia zriadená. V takom prípade okrsková volebná komisia vyšle k voličovi dvoch svojich členov s prenosnou volebnou schránkou, hlasovacími lístkami, obálkou a so zoznamom tých voličov, ktorí požiadali o hlasovanie mimo volebnej miestnosti.

Ak sa má hlasovať v ústave, dohodne ústav čas hlasovania do prenosnej volebnej schránky s príslušnou okrskovou volebnou komisiou. Volič, ktorý nemôže pre zdravotné postihnutie sám vložiť obálku do volebnej schránky, môže požiadať, aby obálku do volebnej schránky vložila iná osoba, nie však člen okrskovej volebnej komisie.

Ak volič nebude môcť voliť vo volebnom okrsku, v ktorého zozname voličov je zapísaný, vydá obec na jeho žiadosť hlasovací preukaz a zo zoznamu voličov ho vyčiarkne s poznámkou o vydaní hlasovacieho preukazu. Volič môže požiadať o vydanie hlasovacieho preukazu osobne najneskôr posledný pracovný deň pred konaním volieb v úradných hodinách obce. Obec vydá hlasovací preukaz bezodkladne. Volič môže požiadať o vydanie hlasovacieho preukazu elektronicky najneskôr 15 pracovných dní pred dňom konania volieb. Obec na tieto účely zverejňuje na svojom webovom sídle elektronickú adresu na doručovanie žiadostí. Ak obec nemá webové sídlo, zverejní elektronickú adresu na doručovanie žiadosti na úradnej tabuli obce.

JUDr. Zuzana Stavrovská, v.r.
komisárka pre osoby zdravotným postihnutím

Spracovala, dňa 26.3.2019:
JUDr. Eva Arnoldová,
právnička Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím.